

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:14, Haziran 2018, s. 162-187

Dr. Öğr. Üyesi Polat TUNÇER

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kamu Yönetimi,
poltuncer@gmail.com

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA KAMU YÖNETİMİNİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

Özet

İnsanlık tarihi boyunca birçok kültürde görülen çocuk istismarı, farklı ve karmaşık nedenleri, ciddi sonuçlarıyla evrensel bir halk sağlığı sorunudur. Çocukluk yaşlarında maruz kalınan bir takım örseleyici davranışlar bireylerin fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyerek ciddi yaralanmalara, sakatlıklara ve hatta ölümlere neden olmaktadır. Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hassasiyetle üzerinde durulmasına rağmen; konunun yeterince bildirilmemesi, gizli kalması, tanı konulmasındaki güçlükler, mevcut ortak bir veri sisteminin olmaması gibi birçok nedenden dolayı sosyal ve tıbbi bir sorun olarak ciddiyetini korumaktadır. İstismarcının aile fertlerinden biri olması, karmaşık ahlaki ve hukuki gereklilikler istismarcının yakalanması ve ceza almasını zorlaştırmaktadır. Toplumun geleceğinde payı çok yüksek olan çocukların fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklarının korunması oldukça önemlidir. Çocuk istismarının türü ne olursa olsun, olguların multidisipliner ve bütüncül yaklaşımla değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocukların beden ve ruh sağlığını ciddi biçimde zedeleyen bu tür davranışlardan korunmalarında, sağlık çalışanlarına, öğretmenlere, alanda çalışan uzmanlara, yöneticilere büyük sorumluluklar düşmektedir. Kötü muameleye maruz kalan çocukların tespit edilmesi, risk gruplarının belirlenmesi istismarı önleme çalışmalarının etkin hale getirilmesi, atılması gereken önemli adımlardan birisidir. Bu bağlamda kamu yönetimine önemli sorumluluklar ve görevler düşmektedir. Zira sağlıklı bir toplum, ancak çocukların ruhsal ve bedensel yönden sağlıklı yetişmelerine bağlıdır. Kamu yönetimi geleceğin insan kaynağını oluşturacak, ülkenin ekonomik gücüne katkı sağlayacak çocukların ihmal ve istismarının önlenmesinden birinci derecede yükümlüdür. Çocuğun ihmal ve istismarına yönelik sosyal politikalar oluşturmak, uygulamak ve bu uygulamalara dair değerlendirmeler yapmak, alınacak önlemleri tespit etmek kamu yönetiminin başlıca görevidir. Zira

konuyla ilgili gerek hukuki yaptırımları uygulayacak gerekse toplumsal bilinçlenmeyi ve hassasiyeti oluşturacak, kültürel dönüşümü sağlayacak olan güç, kamu yönetimidir. Anayasamız da (m.41) kamu yönetimine çocukların korunması ile ilgili sorumluluk yüklemiştir. Ancak kamu yönetiminin bu alandaki görev ve sorumluluğunu yerine getirdiği tartışma konusudur. Kamu yönetimi çocuk istismarı ile ilgili kayıtların düzenli tutulması ve bu tür olayların takip edilmesi için gerekli önlemleri almalıdır. Ailelerin ve toplumun bilinçlendirilmesi bu tür olayların azaltılmasında hukuki yaptırımlar kadar etkilidir. Günümüzde en çok tartışılan konulardan biri olmasına rağmen gündeme gelen ve ortaya çıkan kısım aysbergin ancak su yüzünde kalan bir kısmıdır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu konuda kamu yönetiminin desteğine ve gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak günümüzde ortaya çıkan olaylara ve sergilenen tutumlara bakıldığında bu alanda yapılan çalışmaların yeterli olduğunu söylemek oldukça zordur. Ayrıca çocuğa yönelik ihmal ve istismar vakalarının yetkili makamlara bildirilmesi ahlaki ve hukuki bir zorunluluktur. Gizli kalan ve müdahale edilemeyen her olgu, kısa ve uzun dönemde psikolojik sorunlar oluşturarak, bireyin tüm yaşamı etkileyen kalıcı izler bırakır. Özetle hem hukuki yaptırımlar hem de sosyal bilinçlenme hususunda yapılacak çok iş, alınacak çok mesafe vardır. Bu da kamu yönetiminin temel görevlerinden birisidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk istismarı, kamu yönetimi, ceza hukuku,

LEGAL RESPONSIBILITY FOR PUBLIC ADMINISTRATION IN CHILDREN'S NEGLIGENCE AND ABUSE

Abstract

Child abuse has been observed in many cultures throughout human history and is a universal public health problem with various and complex reasons and serious results. Some traumatic behaviors during childhood period affect physical, cognitive and emotional developments in a negative way, and cause serious injuries, disabilities and even to death. In recent years, although it is emphasized in a sensitive manner in our country as well as in the whole world, the issue still keeps its seriousness as a social and medical problem because of reasons like the lack of a database system and difficulties in diagnosis of this issue being kept as a secret and not reporting it. The abuser being an individual from the family, and complex moral and legal requirements make it difficult to catch and punish the abuser. It is extremely important that children who have great shares in the future of a society are protected in terms of physical and spiritual health. No matter what the type of child abuse is, it is necessary that such events are considered with multidisciplinary and holistic approaches. Great responsibilities await healthcare staff, teachers, specialists working in this field and managers in protecting the children from such behaviors that damage the body and spiritual health in a serious manner. Detecting the children who are exposed to abuse, determining the risk groups, and activating the precautions for abuse are among the important steps in this field. In this context, important responsibilities and duties await public administration, because a healthy society depends on raising children in a healthy manner in bodily and spiritual manner. The public administration is responsible in the first degree to form the human resources of the future, and to prevent the abuse and neglect of

children who will contribute to the economic power of the country. Forming social policies to prevent the neglect and abuse of children, applying them, making analyses on these applications, and determining the precautions to be taken are among the major duties of the public administration. Because, the power that will apply the required legal sanctions in this field, create the social conscious and sensitivity, and ensure the cultural transformation is the public administration. In our Constitution (Item 41), the responsibility to protect children is given to the public administration. However, the issue of whether the public administration fulfills the responsibilities and duties in this field in a satisfying manner. The public administration must keep the records in the field of child abuse and take the required precautions to monitor these events. The awareness of families and the society is also as influential in reducing such events as legal sanctions. Although it is one of the most important topics discussed frequently in our present day, the part that is brought to the agenda and that become noticed is only the visible part of the great iceberg. The support and power of the public administration are required in this field in our country, which is the situation in the whole world. However, when the events and attitudes that appear today are considered, it is extremely difficult to claim that the works in this field are adequate. In addition, reporting the neglect and abuse towards children is a moral and legal responsibility. Each case that is not reported and not intervened will cause psychological problems both in the short and long term and leave permanent traces in the lives of individuals. In brief, there are a lot to plan and do both in the field of legal sanctions and social awareness. This is one of the most basic duties of the public administration.

Keywords: Child abuse, public administration, criminal law,

GİRİŞ

Toplumların en büyük sorunlarından birisi de cinsel istismardır. Bilhassa da küçüklere, yani çocuklara karşı işlenen bu suç türü dünyada oldukça yaygındır ve gerçek sayı da genellikle bilinemez durumdadır. Zira, suç mağduru olan çocuklar, bedenen güçsüz ve ruhen henüz olgunlaşmadıkları için çoğu kez durumun ciddiyetinin farkında değildir. Ya da korkutulmuş ve sindirilmiş oldukları için de istismar hem uzun sürebilmekte hem de uzun süre gizli kalabilmektedir.

Anayasa ve yasalarca koruma altına alınan küçüklerin korunmasını devlet, bir başka deyişle kamu yönetimi üstlenmiştir. Ve kamu yönetimi uluslararası anlaşmalar gereği yasal önlemlerin alınmasını sağlamak ve alınan tedbirleri de uygulamakla görevlidir. Bu bağlamda yasal düzenlemelerin yanısıra toplumsal bilinçlenmeyi sağlamak ve toplumsal dinamikleri harekete geçirmek zorundadır. Genel ahlaki ve toplumsal sağlığı korumak kamu yönetiminin temel görevleri arasında yer alır. Diğer yandan kamu düzeninin sağlanabilmesi için de söz konusu görevlerin en etkin bir biçimde yerine getirilmesi gerekir.

Ülkemiz bağlamında soruna bakıldığında, bu alanda işlenen suç oranlarının gittikçe artmakta olduğu görülür. 2009 yılında cinsel saldırı suçunun işlendiği iddiası ile açılan ceza davası sayısı, 5297 iken, 2014 senesinde bu sayı, 7709'a, çocukların cinsel istismarı bakımından ise 2009'da 12635 olan kamu davası sayısı, beş yıl sonra 18104'e çıkmıştı. Bu veriler durumun ne denli hassas olduğunu göstermektedir. Özellikle çocukların cinsel dokunulmazlığına karşı işle-

nen suçların, çeşitli nedenlerle adlî makamlara iletilmediği dikkate alınrsa, Türkiye için bu tür bir suçla mücadele etmenin önemi daha iyi anlaşılır (Küçük, 2015: 298).

Çocuklar hak ve haysiyet sahibi insanlardır. Çocuk hakları insan haklarıdır. Kırılabilir ve savunmasızlıklarından ötürü, çocuklar için ayrıca belirli bir korumaya ihtiyaç duyulmaktadır.

A. Çocuk İstismarı

1. İstismar Kavramı

Çocuk istismarı; erişkin bir kimse ile çocuk arasındaki bir iletişim tarzıdır. Bu iletişim saldırganlık, şiddet, düşmanlık veya çocuğun gelişmesi için gerekli olan bedensel, çevresel ve moral desteklerin sağlanmaması şeklindeki eylemleri içerir ve davranışsal, duygusal veya cinsel etkileşim bağlamında gerçekleşen, insanlık dışı bozuk bir iletişimdir (Topçu, 2009: 20).

Çocuk istismarı; ana babaların ya da toplumda çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu olanların yaptıkları ya da yapmaları gerekmesine rağmen yapmadıkları, çocuk için uygunsuz veya zararlı olduklarına toplum değerler ve uzman bilgisiyle karar verilen davranışlar biçiminde tanımlanır (Yılmaz İrmak, 2008: 11).

Cinsel istismarı; sözel tehdit ve korkutma, baştan çıkartma, oyun, fiziksel zorlama, saldırganlık veya kandırma gibi yollarla bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel arzu ve gereksinimlerini karşılamak için kullanılması olarak tanımlanabilir (Küçükkaraca ve Albayrak, 2016: 86).

Dünya Sağlık Örgütü'nce; "çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar" çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir.

2. İstismar Türleri

Çocuk istismarı kapsamındaki tüm eylemleri ortak noktası çocuğa verilen zarardır. Bu zarar insan davranışı ve fiillerinden kaynaklanır. Çocuğa yapılan tüm kötü davranışlar istismardır. Aslında istismarın gruplara ayrılması genellikle pratik amaçlarla yapılır (Topçu, 2009: 31). Çocuk İstismarının türleri şunlardır (Sanderson, 2010: 41-42):

- **Fiziksel İstismar:** Vurma, sarsma, fırlatma, zehirlenme, yakma, haşlama, suda boğma, havasız bırakma yollarıyla veya farklı bir yolla bir çocuğa fiziksel zarar vermek.
- **Duygusal İstismar:** Bir çocuğa devamlı olarak kötü muamelede bulunmak, çocuğun gelişimi üzerinde ciddi ve kalıcı olumsuz etkilere yol açar. Çocuğa değersiz ve yetersiz olduğunu, sevilmeyişini hissettirmek de duygusal istismardır. Çocuğa yönelik kötü davranışların hepsi, belli bir ölçüde duygusal istismar içerir; ancak duygusal istismar tek başına da gerçekleşebilir.

- **Cinsel İstismar:** Bir çocuğu zorla veya kandırarak cinsel faaliyete katmak, cinsel istismardır. Çocuğun başına ne geldiğinin farkında olup olmaması durumu değiştirmez. Faaliyetler fiziksel temas içerebildiği gibi içermeyebilir de.
- **Kurumsal İstismar:** Yetimhane, yetiştirme yurdu, yatılı okul, yataklı veya gündüz tedavi ve bakım merkezleri gibi kurumlara yerleştirilmiş olan çocuk ve gençlerin uğramış oldukları kötü davranışlar, kurumsal istismar kapsamına girer (Topçu, 2009: 42).
- **Ekonomik İstismar:** Ekonomik istismar, çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli işgücü olarak çalışması veya çalıştırılmasıdır. Çocukların küçük yaşta çalışma veya çalıştırılma nedenleri, sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlarla yakından ilgilidir (Fırat, 2007: 6).

3. İhmal

Bir çocuğun fiziksel ya da psikolojik ihtiyaçlarını sürekli aksatmak, muhtemelen çocuğun sağlığında veya gelişmesinde ciddi bir bozulmaya yol açar. İhmal; ebeveynin ya da bakıcının, çocuğa yeterli gıda, barınma ve giysi temin etme, çocuğu fiziksel zarardan veya tehlikeden korumama gibi davranışları da içerir. (Sanderson, 2010: 41). ABD Kamu Yasası'nda çocuk istismarı ve ihmali kavramları; çocuğun sağlık ve mutluluğundan sorumlu bir kimse tarafından, bedensel veya ruhsal bir hasara, cinsel istismara, kötü muameleye ve ihmale maruz bırakılması anlamında kullanılmaktadır (Topçu, 2009: 120).

B. Türkiye'de Çocuk İstismarı

İstismarın yaygınlığı üzerine Türkiye'de sınırlı sayıda araştırma mevcuttur. Buna karşılık, bu konuda yapılan araştırmaların büyük bir bölümü Batı Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilmiştir. Bu ülkelerdeki çocuk istismarı istatistiklerini Türkiye'dekilerle karşılaştırırken dikkatli olmak gerekir; zîra her ülkedeki çocuk istismarı tanımı birbirinden farklı olabilir. Ve bu durum kaçınılmaz olarak, istismarın sıklığı ve yaygınlığı ilgili oranlara yansır (Topçu, 2009: 44).

Türkiye'de yapılan bir araştırmada, bütün çocuk katılımcılar, yaş, cinsiyet ve bölge farkı olmaksızın istismarın sırasıyla ev, okul ve sokakta gerçekleştiğini; istismar eden kişilerin de sırasıyla baba, öğretmen, anne, arkadaş ve komşu olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca, okul ortamında öğretmenlerinin fiziksel ve duygusal istismarına maruz kaldıklarını belirten, her yaşta çok sayıda çocuk vardır. Yaş ilerledikçe çocuklar, okul veya mahalle arkadaşlarının olumsuz davranışlarıyla daha fazla yüzyüze gelmektedirler (Korkmazlar Oral vd., 2010: 18).

Türkiye'de 7-14 yaş grubu kız çocukları, duygusal istismara en çok arkadaş, öğretmen, baba ve anneleri tarafından maruz bırakıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu yaşta erkek çocuklar ise duygusal istismara en fazla öğretmen, arkadaş ve babaları tarafından maruz bırakıldıklarını belirtmişlerdir. 15-18 yaş arasındaki erkeklere ise; daha çok arkadaşları ve babaları, aynı yaş grubundaki kızlara da öğretmenleri ve annelerinin tarafından duygusal istismar uygulandığı görülmüştür. Hakaret, alay, baskı, tehdit, bağırma, suçlama, lakap takma, fikrini sormama,

küçük düşürmek, başkalarıyla kıyaslama en sık dile getirilen duygusal istismar yöntemleridir (Korkmazlar Oral vd., 2010: 18).

7-14 yaş grubundaki kız çocukları en çok anne, baba, öğretmen, arkadaş ve büyük kardeşler tarafından fiziksel istismara maruz kalmaktadır. Aynı yaş grubundaki erkek çocuklar ise sırasıyla, arkadaş, öğretmen, baba, büyük kardeş ve tanımadıkları birinin fiziksel istismarına uğramıştır. 15-18 yaş grubundaki kız çocukları, az sayıda fiziksel istismar bildirmiş ve bunları uygulayanların daha çok baba ve öğretmen olduğunu söylemişlerdir. Aynı yaş grubundaki erkekler ise; bu yaş grubundaki kız çocuklarından çok daha fazla fiziksel istismara maruz kalmaktadır. Bu çocuklara yapılan fiziksel istismar daha çok baba, arkadaş ve tanımadıkları kişiler tarafından uygulanmaktadır. Bütün yaş gruplarında "terlik atma" annelerin en fazla kullandığı fiziksel istismar yöntemidir. Araştırmada, kırsal-kentsel ya da farklı sosyo-ekonomik gruplar arasında bir fark gözlemlenmemiştir (Korkmazlar Oral vd., 2010: 18).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) "Güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuklara" ait verilerine göre, Türkiye'de 2014 yılında bin 377'si erkek, 9 bin 718'i kız çocuğu olmak üzere 11 bin 95 çocuk cinsel suçlara maruz kalmıştır. Cinsel suçlara maruz kalan çocukların %57,6'sını 15-17 yaş grubu, %23,9'unu 12-14 yaş grubu, %18,5'ini ise 11 yaş ve altındakiler oluşturmaktadır. Türkiye'de 2014 yılında 11 bin 95 çocuk cinsel saldırıya maruz kalmış, bunların %18,5'ini ise 11 yaş ve altındaki çocuklar oluşturmaktadır. Yine cinsel istismara maruz kalan çocukların illere göre dağılımında ise büyükşehirler ilk sıralarda yer almaktadır. Antalya, cinsel istismar suçlarında 524 vak'a ile İstanbul, İzmir ve Adana'dan sonra dördüncü sırada yer almaktadır (http://www.haberturk.com).

Cinsel istismar, tespit edilmesi en zor çocuk istismar türüdür. Cinsel istismarın yaygınlığı konusunda bildirilen oranlar arasında önemli farklılıklar vardır. Gerçek yaygınlığın sınırları; kız çocukları için %12-17, erkek çocukları içinse; %5-8 olduğu düşünülmektedir. Her sosyoekonomik düzeyde görülebilen cinsel istismarın oldukça sık görüldüğü ailelerde genel olarak şu patolojik rahatsızlıklar bulunur: Boşanmanın getirdiği travmalar, şiddet, alkol ve madde kullanımı, cinsel sorunlar, sosyal izolasyon, baskıcı ve koşulsuz söz tutma isteyen ana baba modeli, rol çatışması vs. (Tıraşçı ve Gören, 2007: 71).

Cinsel istismara uğrayan çocukların sayısını tam olarak belirleme imkânı yoktur. Belirlenebilen olay sayısı kadar bildirilmemiş veya kayıtlara geçmemiş çok sayıda cinsel istismar vakası olduğu düşünülmektedir. İstismar olayının bildirilmesi ve ortaya çıkarılmasına engel olan pek çok neden vardır. Bunlar; kurbanların suçluluk ve utanma duygusu, dışlanma ve damgalanma korkusu, kendisine ve başkasına yönelik şiddet içeren tehditler, aile birliğinin bozulması korkusu ve olayın kendi hataları olduğu inancı olarak sayılabilir.

Özellikle, Türkiye'nin doğusunda, cinsel istismar çoğu kez etnik ve kültürel değerler nedeniyle gizlenmektedir. Bu nedenle, cinsel istismara uğrayan çocuk sayısının belirlenenden çok daha fazla olduğu görüşü dile getirilmektedir.

İstismarcı ve çocuk ile ilgili risk faktörleri incelendiğinde şunlar dikkat çekmektedir. Çocuğa yönelik cinsel istismarı gerçekleştiren kişilerin genellikle kendi çocukluklarında cinsel

istismara maruz kalmış ve psikiyatrik bozukluklarının olması, bu kişilerin düşük sosyo-ekonomik düzeyde olması, cinsel istismarcılarla ilgili en sık rastlanan risk faktörleri arasında yer alır. Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda ise; özellikle kız çocuğu olma düşük sosyo-ekonomik düzeyde olma ve engelli olma, ilgili literatürde en sık karşılaşılan risk faktörleri arasında yer alır (Beyazıt ve Bütün Ayhan, 2015: 444).

Türkiye’de, basına yansıyan çocuk istismarı ile ilgi yapılan bir araştırmada; ilk sırayı %39,09 ile cinsel istismar; ikinci sırayı %18,4 ile duygusal istismar; ardından %16,54 ile öldürme ve dördüncü sırayı da %10,52 ile bedensel istismar izlemektedir. Aynı araştırmada; en çok 7-12 yaş grubundaki çocukların istismara maruz kaldıkları, bunu 13-18 yaş grubundaki gençlerin takip ettiği bulunmuştur. Ve her iki yaş grubunda da kızların belirgin olarak daha fazla istismara maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, basına yansıyan istismar olaylarının %82,71’i kentte gerçekleşmiştir. (Topçu, 2009: 45-46).

Çocukların sömürü aracı olarak kullanıldığı konulardan birisi de “ekonomik istismar”dır. Çocuğun gelişimini engelleyen, haklarını ihlal ededen işlerde ya da düşük ücretli iş-gücü olarak çalışması veya çalıştırılması ekonomik istismar olarak tanımlanır. Eğitim çağındaki çocukların bu istismarı Türkiye’de oldukça yaygındır. Nitekim araştırmalara göre; 15-18 yaş grubunda yer alan çocukların sadece %50’si eğitimden yararlanmakta, geri kalan %50’si de okul dışında yer almaktadır. Diğer yandan okul dışında bulunan ve yasal olmaması nedeniyle resmî istatistiklerde bulunmayan, zorunlu eğitim çağındaki bulunan pek çok çocuk değişik iş alanlarında iş gücü olarak kullanılmaktadır. Yapılan bir araştırmada söz konusu edilen çocukların, çeşitli sektörlerde, yasal ya da yasa dışı faaliyetlerde bulundurulduğu, bu çocukların emeklerinin sömürüldüğü, kolay kaçma ve saklanma gibi fiziksel ya da kolay kandırılma gibi psikolojik özellikleri nedeniyle kanun dışı faaliyetlere kolayca yönlendirildiği tespit edilmiştir. Hızlı nüfus artışı ve ekonomik zorluklar çocukların küçük yaşlarda çalışmaya başlamalarına yol açmaktadır (Pişi, 2013: 35-36).

Çocukların, buldukları yaşın rolünü yaşamaları, onların fiziksel ve ruhsal gelişimlerinde oldukça önemli bir faktördür. Bu bağlamda oyun çağındaki çocukların zorlu işlerde çalışmaları onların kişilik yapılarını ve ruhsal dengelerini bozmaktadır. Pek çok çocuk işçi, kimyasal ve biyolojik tehlikelerle dolu işlerde ve sağlıksız koşullarda çalışmaktadır. Araştırmalar, çalışan çocukların fiziksel gelişimlerinin, okula giden çocuklarıkiyle mukayese edildiğinde önemli derecede geri kaldığı göstermektedir. Diğer yandan, bazı işlerde çalışan çocukların ekonomik istismar dışında yer alan diğer istismar tiplerine maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Örneğin, ev işlerinde çalışan çocukların sözel, cinsel ve fiziksel kötü davranışlara maruz kaldıkları ve aç bırakıldıkları belirlenmiştir.

Çocukların aile bütçesine maddî katkı sağlamaları (ev işlerine yardım etmeleri de dâhil) az gelişmiş ülkelerde ve kırsal kesimlerde yaşayanlar için oldukça önemli iken, gelişmiş ülkelerde ve kentlerde bu katkının önemi azalmaktadır. Türkiye’de yapılan Çocuğun Değeri Araştırması’nda elde edilen verilere göre; ana-baba eğitiminin artmasıyla çocuğun ev işlerine yardım etmesinin önemi azalmaktadır (eğitimsizlerde: %82, ilkokul düzeyinde: %22, lise düzeyinde: %1, üniversite düzeyinde: %0). Aynı zamanda çocukların aileye yaptığı maddî yardımın

önemi ana-baba eğitiminin yükselmesiyle (eğitimsizlerde: %56, ilkokul düzeyinde: %54, lise düzeyinde: %15 ve üniversite düzeyinde: %20) azalmaktadır (Pişi, 2013: 35-36).

Türkiye’de çocuk istismarı sorunu hala önemini korumaktadır. Yaşanan olaylar nedeniyle, toplumsal tepkinin azaltılması ve kamu vicdanının rahatlatılması ve tatmini için, cinsel saldırıya uğrayan çocuklarla ilgili yeni bir yasal düzenleme yapılması gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, Cumhurbaşkanının başkanlığında yapılan Bakanlar Kurulu (19 Şubat 2018) toplantısında çocuklara yönelik artan istismar suçları masaya yatırılmıştır. Aynı gün hükümet sözcüsü tarafından yapılan açıklamada; 6 bakandan (Başbakan Yardımcısının başkanlığında, Adalet Bakanı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı, İçişleri Bakanı, Mili Eğitim Bakanı ve Sağlık Bakanı) oluşan bir komisyonun kurulduğunu ve cezaların ağırlaştırılacağı ifade edilmiştir. Komisyonun amacının ise; çocukların daha etkin korunması için gerekli hususları belirlemek ve en kısa sürede hükümete bir rapor sunmak olduğu belirtilmiştir. Sözcü ayrıca, gerekli olan yeni yasal düzenlemelerin yapılacağını, cezaların artırılacağı ve yeni idarî tedbirlerin alınacağı hususunu dile getirmiştir. Özellikle 12 yaşından küçük çocuklara yönelik cinsel suçlarla ilgili daha ağır cezai yaptırımlar düşünülmekte ifadesini kullanmıştır (<http://www.gazetevatan.com/cocuga-cinsel-istismara-rekor-ceza--1144589-siyaset/>: 20 Şubat 2018).

Gündemdeki olayların toplumda uyandırdığı infialden ve merkezi idarenin ifadelerinden durumun Türkiye bakımından ne denli önemli ve ciddi olduğunu anlamak mümkündür. Ancak, ünlü İtalyan hukukçusu Cesara Beccaria’nın dediği gibi “önemli olan cezaların ağırlığı değil, kaçınılmaz olmasıdır.” Türkiye’de bu sorun çok boyutlu olup, bu sorunun çözümünde idarî mekanizmalar kadar, adlî makamların, güvenlik görevlilerinin, sosyal hizmet uzmanlarının ve adlî tıp kurumunun bu konudaki hassasiyetleri ve yaklaşımları önem arz etmektedir.

C. AB ve Çocuk İstismarı

AB’deki çocuklara yönelik şiddetin kapsamının değerlendirilmesi zordur. Bununla birlikte, mevcut tahminler büyük endişe kaynağı olmaktadır. Sorunun doğası, mağdur ve failerin kişilik profillerinden çevreye kadar geniş bir yelpazedeki faktörlere bağlıdır. Engelli çocuklar, özel kurumlarda yaşayan çocuklar, refakatsiz çocuklar gibi bazı belirli kategoriler özellikle savunmasızdır. Bununla birlikte, şiddet kaçınılmaz değildir ve önlenabilir. Bunu başarmak için etkili politikalar, farklı seviyelerde farklı muhataplar arasında yer alan çok sektörlü bir yaklaşımı gerektirir. Uluslararası düzeyde, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi, çocukların haklarını korumak ve daha çok şiddetten korumak için birtakım önlemler almıştır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme¹ önemli bir yer tutar. Bu sözleşmenin, 19. maddesi gereğince; çocuklar her türlü şiddetten korunma hakkına sahiptir ve üye devletler, onları korumak için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlüdür (Dimitrova-Stull, 2014: 3).

¹ Sözleşme; Türkiye tarafından 1990 yılında imzalanmış, 1994 yılında onaylanmış ve 1995 yılında Resmi Gazete’ de yayımlanarak 2054 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüştür. 54 maddeden oluşan Sözleşme; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı Kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Sözleşme; 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme bugün ikisi hariç BM üyesi bütün ülkeler tarafından onaylanmıştır (191 ülke).

25 Ekim 2007 tarihli Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi'nin (AKÇİS)² amacı; çocukların cinsel sömürüsü ve istismarını engellemek ve bunlarla mücadele etmek; cinsel sömürü ve istismara maruz çocuk mağdurların haklarını korumaktır. Ve onların bu tehlikeden korumak için ulusal ve uluslararası iş birliği geliştirmektir. Sözleşmeyi imzalayan taraflar; sözleşmenin etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak için özel bir gözetim ve denetim mekanizması kurmakla görevlidir (m.1).

D. Amerika Birleşik Devletleri'nde Çocuk İstismarı

Çocuklara karşı yapılan kötü muamele konusundaki kamusal ve politik dikkat, ancak Henry Kempe'in Amerikan Tabip Odası Dergisi'nde 1962 yılında yayınladığı,"**hırpalanmış çocuk sendromu**" makalesiyle başlamıştır (Rapor, 2011: 2).

Çocuk istismarı ve ihmali, ABD'nin en ciddi sorunlarından biridir. (<https://www.acf.hhs.gov>, 2013: 1). ABD'de çocuk istismarı önleme çabaları son 30 yılda katlanarak artmıştır. Bu bağlamda; yeni kamu politikaları ve ebeveyn eğitim sınıfları, destek grupları, ev ziyaret programları ve çocuklar için güvenlik eğitimi gibi pek çok tedbir, kamu yönetimi tarafından uygulamaya konulmuştur (Rapor, 2011: 2).

Çocuk İstismarı Önleme ve Tedavi Yasası (Child Abuse Prevention and Treatment Act: CAPTA), çocuk istismar ve ihmali şöyle tanımlamıştır: "Bir ebeveynin ya da bekçinin ölüm, ciddi fiziksel ya da duygusal zarar, cinsel istismar ya da sömürüye neden olan herhangi bir son eylemi ya da başarısızlığı veya ciddi bir zarar riski gösteren bir fiil ya da hareketsizlik" (<https://www.acf.hhs.gov>, 2013: viii).

Ulusal Çocuk İstismar ve İhmal Bilgi Sistemi (NCANDS: National Child Abuse and Neglect Data System) çocuk istismarı ve ihmali ilişkin yıllık verileri toplayan ve analiz eden, federal olarak desteklenen bir kurumdur (<https://www.acf.hhs.gov>, 2013: viii).

Çocuk istismar ve ihmali ile ilgili ABD Sağlık ve İnsan Hakları Departmanı Çocuk Bürosu tarafından her yıl bir rapor hazırlanmakta ve yayımlanmaktadır. Bilgilerse, Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmal Veri Sistemi (National Child Abuse and Neglect Data System: NCANDS) aracılığıyla toplanmaktadır (<https://www.acf.hhs.gov>, 2013: ii).

NCANDS, devlete çocuk istismarı ve ihmal bilgilerini sunmak için 1988 yılında gönüllü bir ulusal veri toplama ve analiz programı olarak kurulmuştur. Veriler 1991'den beri her yıl toplanmaktadır (<https://www.acf.hhs.gov>, 2015: ii).

E. Türk Kamu Yönetiminin Hukukî Sorumluluğu

Çocukları ihmale karşı koruyan ulusal ve uluslararası yasalar var. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi; bunlar Türki-

² Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına 25 Ekim 2007 tarihinde Lanzarote'de imzalanan ve 25 Kasım 2010 tarihli ve 6084 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan Sözleşme; Dışişleri Bakanlığının teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 18 Temmuz 2011 tarihinde onaylanmıştır.

ye'nin de imzaladığı çocukları ihmale karşı koruyan sözleşmelerdir. Ayrıca çocuklar ihmale karşı Anayasa, Türk Medeni Kanun'u, Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Korum Kanunu ile korumaya alınmıştır (Eğitim-Sen, 2015: 8-9). Ancak Türkiye bakımından konuyu ele aldığımızda durumun hiç de iç açıcı olmadığını söylemek mümkündür. Yeterli yasal düzenlemeler bulunmasına karşın, uygulamalarda önemli sorunlar yaşandığı ve çocukların gereği gibi korunamadığı görülmektedir.

Kamu yönetiminin pek çok bakımdan bu konuda sorumluluğu vardır. Zira, bu konu sadece yasal tedbirlerle çözülecek türden değildir. Kamu yönetimi bu sorunun üstesinden gelebilmek için sadece yasaların uygulanmasını gözetmekle yetinemez. Yani, hukukî tedbirler bu köklü ve karmaşık sorunun çözülmesinde yeterli değildir. Ayrıca sorunun kamu yönetimince; sosyolojik, kültürel, ekonomik, psikolojik ve eğitsel ve dinî boyutlarıyla da ele alınması ve gerekli tedbirlerin getirilip uygulanması gerekir. Aksi halde, ülkenin ihtiyacı olan sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ve sağlıklı bir toplum oluşturulması mümkün değildir.

Çocuklar özellikle toplumun savunmasız üyeleridir. Tecrübeye ve fiziksel ve psikolojik olgunluğa sahip olmadıklarında, haklı olarak gelişebilmelerini sağlamak için haklarının korunması gerekir. Çocuk hakları insan haklarıdır. İnsan hakları, tüm yaş grupları için geçerlidir ve çocuklar, yetişkinlerle aynı haklara sahiptir. Çocukların korunması, ailelerin, toplumun ve hükümetlerin sorumluluğu altındadır. Bu bağlamda, garanti altına alınması gereken ilk haklardan biri, yaşam hakkıdır; yani, çocukların hayatta kalması ve gelişmesidir. UNICEF'e göre, çocukların korunması, onları kötüye kullanmaya yol açabilecek her durumda güvende oldukları bir ortama yerleştirmek anlamına geliyor (Dimitrova-Stull, 2014: 4)

Çocuk koruma sistemlerinde uluslararası kabul görmüş tek bir tanım bulunmamakla birlikte, çakışan çeşitli tanımlar oluşturulmuştur. UNICEF'e göre, çocuk koruma sistemleri, özellikle sosyal refah, eğitim, sağlık, güvenlik ve adalet olmak üzere, tüm sosyal sektörlerde ihtiyaç duyulan, önleme ve koruma ve aile desteği dahil olmak üzere, gerekli kanunları, politikaları, düzenlemeleri ve hizmetleri kapsamaktadır. UNICEF tarafından yaptırılan bir rapor, çocuk koruma sistemlerinin, bir dizi çocuk koruma hedefine göre yapılandırılmış yapılar, işlevler, kapasiteler ve diğer bileşenlere sahip olduğunu gösteriyor. Ayrıca, çocuklar, aile, toplum ve Devlet de dahil olmak üzere çeşitli katılımcıların katıldığı ve aynı anda bir veya daha fazla seviyede işlev gören iç içe geçmiş bir yapı sergileyen farklı düzeylerde (resmi ortamdan gayri-resmi olarak) çalışırlar (Dimitrova-Stull, 2014: 4)

World Vision, her ulusun çocuk koruma sisteminin benzersiz olduğunu ve çocuklara yönelik şiddet, istismar, ihmal ve sömürü ve diğer türden şiddet uygulamalarını önlemek ve telafi etmek için koordine edilmiş resmi ve gayri resmi tedbirlerden oluştuğuna işaret ediyor. Resmi önlemler devlet tarafından kararlaştırılır veya onaylanır ve yasalar, yönetmelikler ve politikalar tarafından belirlenirken, kayıt dışı unsurlar tutum, değerler, davranış kuralları ve sosyal normlar ve gelenekler tarafından şekillendirilir (Dimitrova-Stull, 2014: 4).

1. Anayasadan Kaynaklanan Sorumluluk

Kamu yönetimi, hem çocukların korunmasıyla ilgili yasaları etkin bir biçimde uygulamak hem de yasal boşlukların doldurulması ve yeni yasal düzenlemelerin yapılabilmesi için gerekli çalışmaları yapması gerekir. Konunun en hayati boyutu olan hukukî düzenleme ve uygulamaların gerekli etkinliği gösterebilmesi kamu yönetiminin çabasına bağlıdır. Cumhurbaşkanı yürütmenin başı olarak; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir (AY, m.104).

Başbakan, (2019'seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanı) Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında iş birliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Ancak, Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur. Her bakan, Başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur. Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür (AY, m.112). Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalmak ve faaliyetlerini bu doğrultuda yürütmek zorundadırlar (AY, m.129). Bu bağlamda, ihmal edilen ve tacize uğrayan çocukları koruma görevi, pek çok bakanlığı görevleri nispetinde dağıtılmıştır. Ancak bu konuda yürütülen genel politikadan Bakanlar Kurulu birlikte sorumlu olup Kamu idaresi olarak, görevli memurların bu hususla ilgili görevlerini layıkıyla yerine getirip getirmediğini takip etmekle yükümlüdürler. Anayasa, yukarıda sözü edilen maddelerde yer alan hükümlerle, Devletin idaresini üstlenenleri yükümlülük altına sokmuştur.

2. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden Kaynaklanan Yükümlülük

Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Bütün devletlerin katılımına açık olan (m.46) Sözleşme, üç kısımdan oluşmaktadır: I. Kısımda; temel ilkeler yer almaktadır (m.1-41). II. Kısımda; sözleşmenin ilke ve hükümlerinin öğrenilmesini sağlama taahhüdü, Çocuk Hakları Komitesi'nin kuruluşu, seçimi ve çalışması, taraf devletlerin aldıkları önlemlerin sunulması ve Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını, geliştirilmesi ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası iş birliğini teşvik etmek amacıyla yapılacak çalışmalardan bahsedilmiştir (m.42-45). III. Kısımda; sözleşme kuralları ve sözleşmenin nasıl yürürlüğe gireceği ve fesih şekli gibi hususlara yer verilmiştir (m.46-54).

Söz konusu sözleşmeye taraf olan devletler, herkesin; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan hak ve özgürlüklerden hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini kabul eder. Birleşmiş Milletler, Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde çocukların, özel ilgi ve yardıma hakları olduğunu ilan etmiştir. Sözleşmeye taraf olan devletler; çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu bir şekilde gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının hâkim olduğu bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul eder. 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi ile 20 Kasım 1959 tarihli BM Çocuk Hakları Bildirisi'nde çocuklara özel bir ilgi gösterilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Me-

denî ve Siyasî Haklar Uluslararası Sözleşmesi (özellikle; m.23-24) ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de (özellikle; m.10) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin belgelerinde tanınmıştır.

Sözleşmeye taraf olan devletler; her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası iş birliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak, aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

- On sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır (m.1).
- Taraf devletler, sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetki alanında bulunan her çocuğa, hiçbir ayırım³ gözetmeksizin tanıyacağını taahhüt eder (m.2/1).
- Söz konusu hakların etkili bir biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri almak zorundadır (m.2/2).
- Çocukları ilgilendiren tüm faaliyetlerde⁴ çocukların yararı esas alınır (m.3/1).
- Taraf Devletler; çocukların esenliği için gerekli olan bakım ve korumayı sağlamayı üslenir ve bunun için gerekli olan tüm uygun yasal ve idarî önlemleri alır⁵ (m.3/2).
- Ayrıca, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt eder (m.3/3).
- Taraf devletler; sorumlu kurumların yaptığı hizmet ve faaliyetlerin, bilhassa güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ile yönetimin yeterliliği bakımından taahhüdünü yerine getirmeye çalışır (m.3/3).
- Taraf devletler; Sözleşme'de tanınan hakların kullanılabilmesi amacıyla gerekli olan her türlü yasal, idarî ve diğer tedbirleri alır (m.4).
- Taraf devletler her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder; çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azamî çabayı gösterir (m.6).
- Yetkili makamlar ayrılığın çocuğun yararına olduğuna karar verilmedikçe, taraf devletler; çocuğun ana-babasından, (onların rızası dışında) ayrılmamasını güvence altına alır⁶ (m.9/1).
- Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir şekilde müdahale edilemez; onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz (m.16/1).

³ Kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle...

⁴ Kamu ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idarî makamlar veya yasama organları tarafından yapılan tüm faaliyetler.

⁵ Taraf devletler gerekli önlemleri alırken, çocuktan hukuken sorumlu olan kişilerin hak ve yükümlülüklerini de gözönünde bulundurur.

⁶ Ancak, ana-babası tarafından çocuğun ana-babası tarafından kötü muameleye maruz bırakılmış ya da ihmal edilmesi halinde ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir (m.9/1).

- Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır (m.16/2).
- Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu öncelikle anne-baba veya yasal varise düşer (m.18/1).
- Taraf Devletler, bu bağlamda onlara durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların faaliyet ve hizmetlerinin geliştirilmesini sağlar (m.18/2).
- Çocuk bakım, hizmet ve tesislerinden çocukların yararlanmasını sağlamak için uygun olan her türlü tedbiri alır (m.18/3).
- Taraf devletler, çocuğun ana-babası ya da onun sorumluluğunu üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken, bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet suiistimal, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismara ve kötü muameleye karşı korunması için, yasal, idarî, toplumsal, eğitsel tüm tedbirleri alır (m.19/1).
- Koruyucu önlemler; çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makamlara havalesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli olan başka yöntemleri de içermelidir (m.19/2).
- Ayrıca, koruyucu önlemler; çocuğa ve onun bakımını yüklenen kişilere, gerekli desteği sağlamak amacıyla sosyal programların düzenlenmesine yönelik etkin usulleri de kapsamalıdır (m.19/2).
- Geçici veya sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan, kendi faydasına bu ortamda bırakılması kabul edilemeyen her çocuk, Devletin özel koruma ve yardımını görme hakkına sahiptir (m.20/1).
- Taraf devletler, özel koruma ve yardıma muhtaç çocuklar için kendi yasalarına göre uygun olan bakımı sağlamakla yükümlüdür (m.20/2).
- Çocukların korunması için gerekli tedbirleri alan taraf devletler; çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygının gösterilmesini gözetirler (m.20/3).
- Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alınan, bedensel ya da ruhsal tedavisi için hakkında yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun gördüğü tedaviyi ve diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahiptir (m.25).
- Taraf devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı bulunduğunu kabul eder (m.27/1).
- Taraf devletler, çocuğun ekonomik bakımdan sömürülmesini önleyen tedbirler alır. Ayrıca, her türlü tehlikeli iş ile eğitimine zarar verecek, sağlığını bozacak, bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişimi için zararlı olabilecek nitelikte ça-

lıştırılmasına karşı, korunma hakkını kabul eder (m.32/1). Ve konuyla ilgili her türlü yasal, idarî, toplumsal ve eğitsel önlemi alır (m.32/2).

- Taraf devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürü ve suiistimaline karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla, özellikle; çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması, zorlanması, fuhuş yoluyla ya da pornografik nitelikli gösteri ve malzemelerde kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde (ikili ile çok taraflı ilişkilerle) gerekli her türlü önlemi alırlar (m.34).
- Anlaşmayı imzalayan devletler, her ne sebep ya da hangi biçimle olursa olsun, çocukların kaçırılma, satılma veya fuhuşa konu olmalarını önlemek amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde (ikili ve çok yanlı ilişkilerle) gerekli her türlü tedbirleri alır (m.35).
- Taraf devletler, çocuğun esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek, başka her türlü sömürüye karşı, korurlar (m.36).
- Sözleşmeye taraf olan devletler, her türlü ihmal, sömürü, suiistimal, işkence, her türlü zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulamasıyla silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alır (m.39).
- Söz konusu tedbirler; çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir (m.39).

Taraf devletler 8 Eylül 2000 tarihinde New York'ta Çocuk Hakları Sözleşmesine ek olmak üzere, 17 maddeden oluşan, bir protokol imzalamıştır. Türkiye, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyarı Protokol'ü 9 Mayıs 2002 tarih ve 4755 sayılı yasa ile uygun bulunmuştur.

Protokole Taraf ülkeler Protokol imzalandıktan sonraki iki yıl içerisinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesine Ülke raporunu sunmakla yükümlüdür. Bu doğrultuda SHÇEK Genel Müdürlüğü koordinasyonunda ilgili Bakanlıklar, Üniversiteler, Barolar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan 31 kişilik Komisyon kurulmuştur.

Türkiye bu bağlamda, Sektörler Arası Çocuk Kurulu, oluşturulmuş ve kurul çalışmalarına başlamıştır. Bu bağlamda, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinatörlüğünde kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla "Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2013-2017) hazırlanmış (ASPB, Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi, 2013: 5) ve Yüksek Planlama Kurulu tarafından 10 Aralık 2013'de kabul edilmiş ve 14 Aralık 2013 tarih ve 28851 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

10 Mart 2014'de toplanan Sektörler Arası Kurul tutanağında, Kurumlarca pek çok çalışmanın ve projenin yürütüldüğü, ancak bunların sokaklardaki çocuklara yansımadağı ve çocuğa ulaşan çalışmalarınsa, ideal istenilen hizmetler olmadığı dile getirilmiş ve temel sorunun samimiyet olduğu ifade edilmiştir. (Antakyalıoğlu, 2014: 4).

Çocuk haklarının korunması, izlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla; 4 Nisan 2012 tarihli Başbakanlık genelgesiyle, Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur. Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi (2013-2017), hazırlanmıştır. Bu belge doğrultusunda ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinesinde ilgili kurum ve kuruluşların iş birliğiyle bir Ulusal Çocuk Hakları Eylem Planı (2013-2017) hazırlanmıştır (ASPB, Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi, 2013: 3).

Strateji Belgesi'nin amaç ve hedefleri uluslararası sözleşmelere uygun bir şekilde belirlenmiştir. Buna göre, çocukların refahını sağlamak, yaşam kalitesini yükseltmek, onların yaşama, gelişme, korunma ve katılma gibi temel haklarını kullanabilmeleri sağlamak temel amaçlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda oluşturulan eylemlerin öncelikli hedefi; çocukların sosyal, bilişsel ve fiziksel bakımdan sağlıklı gelişmeleri için uygun bir ortamın oluşturulmasıdır. Ayrıca, refah düzeylerinin iyileştirilmesi, çocuğun mağdur olmasına fırsat vermeden, risk faktörlerinin tespit edilerek, ihtiyaç duyulan koruyucu ve önleyici tedbirlerin zamanında ve yeterli düzeyde verilmesini sağlayan bir sistemin kurulmasıdır. (ASPB, Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi, 2013: 4). Sözkonusu Stratejinin açmaları belgede şöyle sıralanmıştır (ASPB, Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi, 2013: 35):

- Çocuğa saygıyı ve çocuk hakları kültürünü geliştirmek,
- Çocuk haklarına ilişkin karar süreçlerine, bütün çocukların katılımını sağlamak,
- Çocuğun doğduğu, büyüdüğü ve yetiştiği ortamını korumak ve fiziksel çevreyi iyileştirmek,
- Çocuk hakları kültürü çerçevesinde eğitim politika ve programları geliştirmek,
- Sağlık hizmetlerini geliştirmek,
- Aileye ve çocuğa yönelik destek ve özel koruma hizmetlerini geliştirmek,
- Çocuk adalet sistemini iyileştirmek,
- Çocuk dostu bir medya oluşturmak,
- Etkin bir denetleme, izleme ve değerlendirme sistemi kurmak.

3. Ceza Kanunundan Kaynaklanan Sorumluluk

Türk Ceza Kanunu; Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu ve ne şekilde uygulanacaklarını ilgili kanuna bırakmıştır (m.56/1). Yine Ceza Kanunu çocuklara karşı işlenen suçlarda dava zamanaşımını şöyle belirlemiştir: "Çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar" (m.66/6).

Türk Ceza Kanunu; m.77/1'de; cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı (f); zorla hamile bırakma (g); ve zorla fuhşa sevk etme (h) suçlarının; siyasî, felsefî, ırkî veya dinî saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi halinde,

insanlığa karşı suç oluşturacağını kabul etmiştir. Ve bu suçlardan dolayı zamanaşımının işlemeceği belirtilmiştir (m.77/4).

Türk Ceza Kanunu; Çocukların **cinsel istismarı** m.103; **reşit olmayanla cinsel ilişki** 104'de, **cinsel tacizi** ise m.105'de ele almıştır. 103/1.madde 18 Haziran 2014'de değiştirilmiş ve şöyle hükme bağlanmıştır:

“Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

Ve 24 Kasım 2016 tarihinde Kanunun bu maddesine şu ilaveler getirilmiştir:

“Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza, istismar durumunda on yıldan, sarkıntılık durumunda beş yıldan az olamaz. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun faili çocuk ise; soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için, mağdurun, velisinin ya da vasisinin şikâyeti gerekir. Cinsel istismar kavramından şunlar anlaşılır TCK, m.103/2):

- a) 15 yaşını tamamlamamış ya da tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,
- b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile ya da iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar.

Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun 12 yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza on sekiz yıldan az olamaz (TCK, m.103/2).

Suçun aşağıdaki hallerde işlenmesi durumunda yukarıdaki fıkralarda belirlenen cezalar %50 artırılır (TCK, m.103/3):

- a) Birden fazla kişi tarafından birlikte işlenirse,
- b) İnsanların toplu olarak bir arada yaşamak zorunda olduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle, işlenirse,
- c) Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey ana, baba, kardeş veya evlat edinen tarafından işlenirse,
- d) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile, sağlık hizmeti veren veya koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından işlenirse,
- e) Kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle işlenmişse,

Cinsel istismar; 103/2-a bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehditle ya da (b) bendindeki çocuklara karşı silah kullanılarak gerçekleştirilmişse, verilecek cezalar %50 artırılır (TCK, m.103/4).

Cinsel istismar için başvuru alan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır (TCK, m.103/5).

Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur (TCK, m.103/6).

Türk Ceza Kanunu, m.104'de reşit olmayanla cinsel ilişkiye girilmesi haline de çeşitli yaptırımlar öngörmüştür:

“Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” (TCK, m.104/1)

“Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur” (TCK, m.104/2)

Suçun, evlat edineceği çocuğun evlat edinme öncesi bakımını üstlenen veya koruyucu aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın 104/2'ye göre cezalandırılır (TCK, m.104/3)

Türk Ceza Kanunu; cinsel taciz fiilini, m.105'de düzenlenmiştir. Buna göre; Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına fiilin çocuğa karşı işlenmesi hâlinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur (m.105/1).

Eğer suç aşağıda belirtilen kişiler tarafından ya da belirtilen şekillerde işlenmişse, verilen ceza %50 artırılır. Diğer yandan, bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmış, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmışsa, verilecek ceza bir yıldan az olamaz (m.105/2):

- a) Kamu görevi, hizmet ilişkisi veya aile içi ilişkisinin sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle işlenmişse,
- b) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile, sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından işlenmişse,
- c) Aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle işlenmişse,
- d) Posta veya elektronik haberleşme araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle işlenmişse,
- e) Teşhir suretiyle işlenmişse,

Çocuk istismarı, müstehcen görüntülerle başlatılabilir. Çocuk bunun ne anlama geldiğini genellikle bilecek durumda değildir. Yasa çocukları müstehcen görüntülere karşıda koruma altına almıştır. Türk Ceza Kanunu, m.226'da müstehcenliği düzenlemiştir. Buna göre şu fiilleri işleyenler, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır (m.226/1):

- a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözlerini içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinletenler,

- b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyletenler.

“Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları, temsili çocuk görüntülerini veya çocuk gibi görünen kişileri kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” (TCK, m.226/3).

Şiddet kullanılarak, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan ya da bulunduran kişiler, bir ile dört yıl arasında hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır (TCK, m.226/4).

TCK, m.226/3-4'üncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan, yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişiler, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır (TCK, m.226/5).

Türk Ceza Kanunu, çocukları fuhşa teşvik edilme suçunu da yaptırımlara bağlamıştır. Buna göre; Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır (TCK, m.227/1).

Türk Ceza Kanunu m. 227/1-4'deki fıkralarda tanımlanan suçların eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle işlenmesi halinde, verilecek ceza %50 artırılır (TCK, m.227/5).

Söz konusu suçlar; suç işlemek amacıyla oluşturulmuş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenirse, verilecek ceza %50 artırılır (TCK, m.227/6). Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında ise bunlara özgü güvenlik tedbirleri uygulanır (TCK, m.227/7). Fuhşa sürüklenen kişi, tedaviye veya psikolojik terapiye tâbi tutulabilir (TCK, m.227/8).

4. Çocuk Koruma Kanunu'ndan Kaynaklanan Yükümlülüğü

3 Temmuz 2005 tarih ve 5395 sayılı Çocukları Koruma Kanunu'nun amacı; korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir (m.1). Bu bağlamda korunmaya ihtiyacı olan çocuk tanımlaması yapılmıştır: Bedensel, zihinsel, ahlakî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk (m.3/1-a) korunmaya muhtaçtır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun uygulanması sürecinde çocuk haklarının korunmasını sağlamak için, gözönünde tutulması gereken bazı temel ilkeler mevcuttur. Kanun'da bu ilkeler şöyle sıralanmıştır (m.4/1):

- Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları güvence altına alınır,
- Çocuğun yarar ve esenliği gözetilir,
- Çocuk ve ailesi herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulamaz,
- Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımları sağlanır,
- Çocuk, ailesi, ilgililer, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları iş birliği içinde çalışır,
- İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenir,
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilir,
- Kararların alınması ve uygulanması sürecinde, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimi, öğrenimi, kişiliği ve toplumsal sorumluluğunun geliştirmesi desteklenir,
- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulur,
- Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutma son çare olarak görülür,
- Kararların verilmesi ve uygulanması sırasında toplumsal sorumluluğun paylaşılması sağlanır,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetiştirkinlerden ayrı tutulmaları sağlanır,
- Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenmemesi için gerekli olan önlemler alınır.

Kanun, çocuğun korunması ve desteklenmesi için gerekli olan tedbirlere yer vermiştir. Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir (ÇKK, m.5/1).

Danışmanlık Tedbiri: Kanun kamu yönetimine, bu tedbirlerin alınması için gerekli yetkiyi vermiş ve sorumluluk yüklemiştir. Kamu yönetimi, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermek için gerekli danışmanlık tedbirlerini alır (ÇKK, m.5/1-a). Bu tedbir;

Millî Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir (ÇKK, m.45/1-a).

Eğitim Tedbiri: Kamu yönetimi, çocuğun, fiziksel, ruhsal, psikolojik ve kültürel gelişiminin sağlanabilmesi için eğitim tedbirlerini almakla yükümlüdür. Bu sorumluluk; çocuğun bir eğitim kurumuna devamını, iş ve meslek edinmesi amacıyla gerekli önlemlerin alınmasını kapsamaktadır (ÇKK, m.5/1-b). Bu tedbir; Millî Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yerine getirilir (ÇKK, m.45/1-b).

Bakım Tedbiri: Bu tedbir, çocuğun bakımından sorumlu olan kişinin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine, yönelik tedbirleri içerir (ÇKK, m.5/1-c). Bakım tedbiri; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilir (ÇKK, m.45/1-c).

Sağlık Tedbiri: Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına, yönelik tedbirleri kapsar (ÇKK, m.5/1-d). Sağlık tedbiri Sağlık Bakanlığı, tarafından yerine getirilir (ÇKK, m.45/1-d).

Barınma Tedbiri: Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya, yönelik tedbirlerdir (ÇKK, m.5/1-e). Bu tedbir; Millî Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir (ÇKK, m.45/1-a). Talep edilmesi halinde, barınma tedbiri uygulananların kimlikleri ve adresleri gizli tutulur (ÇKK, m.5/2).

Çocukların korunması yükümlülüğü, genelde kamu yönetiminin temel sorumluluk alanı olup, özelde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na aittir. Diğer yandan toplumsal sorumluluk gereği, pek çok kurum ve kuruluş (adlî ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları) korumaya muhtaç çocukları sözkonusu Kurum'a bildirmekle yükümlüdür. Ayrıca, çocuk ile onun bakımından sorumlu olan kimseler de Kurum'a başvurabilir (ÇKK, m.6/1). Kurum, kendisine bildirilen olaylarla ilgili gerekli araştırmayı derhâl yapmak zorundadır (ÇKK, m.6/2).

Bakım ve barınma tedbirlerinin yerine getirilmesi sırasında ihtiyaç duyulan kolluk hizmetlerinin yerine getirilmesi, çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve diğer bakanlıkların görev alanına giren diğer hususlarla ilgili olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılan her türlü yardım ve destek talepleri Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, ilgili diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından geciktirilmeksizin yerine getirilir (ÇKK, m.45/2). Bu tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu Adalet Bakanlığınca sağlanır (ÇKK, m.45/3).

5. Medenî Kanun'dan Kaynaklanan Sorumluluğu

Çocuğun korunması öncelikle ana –babanın sorumluluğu altındadır. “Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri

yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır” (TMK, m.346). Yani, çocuk her hal ve durumda devletin koruması altındadır. Çocuk Koruma Kanunu ile görevli kamu kurum ve kuruluşları belirlenmiştir.

Medenî Kanun, bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan ya da manen terk edilmiş hâlde bulunan çocukları koruma altına almıştır. Böyle bir durum söz konusu olarsa; hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir. Ayrıca hâkim; çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmaları beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre başka çare de kalmamışsa, ana, baba veya çocuğun istemi üzerine aynı önlemleri alabilir. Bu tür önlemlerin gerektirdiği giderler, ana-baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa devlet tarafından karşılanır (TMK, m.347).

Aile hukukundan kaynaklanan sorumluluklarını yetine getirmeyen kişiler için Türk Ceza Kanunu yaptırım öngörmüştür. Buna göre; aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (TCK, m.233/1). Ayrıca, Kanun’da çocuklarının güvenliğini, sağlığını ve ahlakını ağır şekilde tehlikeye sokan ana-babaya da yaptırım öngörülmüştür. Buna göre;

“Velayet hakları kaldırılmış olsa da itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddî ve manevî özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” (TCK, m.233/3). Kamu yönetimi, bu bağlamda görevini yerine getirmeyen ebeveynlerin cezalandırılması için gerekli işlemleri yapar ve adli makamlara durumu bildirir.

F. Sonuç ve Değerlendirme

Çocuğa yapılan tüm kötü davranışlar istismar olarak nitelenir. İstismar çeşitli şekillerde olabilir; fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik, kurumsal istismar şeklinde ortaya çıkabilir.

Çocuk istismarı küresel bir sorundur. AB ve ABD’de ciddî ve önemli önlemler alınmıştır. AB konuyla ilgili bir sözleşme ortaya koymuş ve üyelerini sözleşmede dile getirilen önlemleri almaya ve uygulamaya davet etmektedir. 13 Aralık 2011 tarihli Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi’nin (AKÇİS) amacı; çocukların cinsel sömürüsü ve istismarını engellemek ve bunlarla mücadele etmek; cinsel sömürü ve istismara maruz çocuk mağdurların haklarını korumaktır. Ve onların bu tehlikeden korumak için ulusal ve uluslararası iş birliği geliştirmektir. Sözleşmeyi imzalayan taraflar; sözleşmenin etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak için özel bir gözetim ve denetim mekanizması kurmakla görevlidir.

ABD’de ise çocuk istismarı önleme çabaları son 30 yılda katlanarak artmıştır. Bu kamu yönetimi, yeni kamu politikaları ve ebeveyn eğitim sınıfları, destek grupları, ev ziyaret programları ve çocuklar için güvenlik eğitimi gibi bir dizi tedbiri uygulamaya koymuştur. Bütün bu çalışmalara karşın, çocuklara karşı cinsel tacizi sıfırlayamamıştır. Ancak belli bir oranda tutmayı başarmıştır denilebilir. Zira bu sorunun çözülmesi, bir başka deyişle engellenmesi çok boyut-

lu bir meseledir. ABD, Ulusal Çocuk İstismar ve İhmal Bilgi Sistemi (NCANDS: National Child Abuse and Neglect Data System) çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin yıllık verileri toplayan ve analiz eden, federal olarak desteklenen bir kurumdur.

İstismarın yaygınlığı ile ilgili Türkiye’de sınırlı sayıda araştırma vardır. Bu alandaki araştırmaların büyük bir bölümü Batı Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılmıştır. Türkiye’de yapılan bir araştırmada, bütün çocuk katılımcılar, yaş, cinsiyet ve bölge farkı olmaksızın istismarın sırasıyla; ev, okul ve sokakta gerçekleştiğini; istismar eden kişilerin de sırasıyla baba, öğretmen, anne, arkadaş ve komşular olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca, okul ortamında öğretmenlerinin fiziksel ve duygusal istismarına maruz kaldıklarını belirten, her yaştan çok sayıda çocuk vardır. Yaş ilerledikçe çocuklar, okul ya da mahalle arkadaşlarının olumsuz davranışlarıyla daha fazla yüzyüze gelmektedir.

Türkiye’de, basına yansıyan çocuk istismarı ile ilgili yapılan bir araştırmada; %39,09 ile cinsel istismar ilk sırayı; %18,4 ile duygusal istismar ikinci sırayı; ardından %16,54 ile öldürme üçüncü ve %10,52 ile bedensel istismar da dördüncü sırada yer almaktadır.

Cinsel istismar, tespit edilmesi en zor çocuk istismar türüdür. Türkiye’de cinsel istismarın yaygınlığı konusunda yeterli ve kesin rakamlar yoktur. Belirlenebilen olay sayısı kadar bildirilmemiş veya kayıtlara geçmemiş çok sayıda cinsel istismar vakası olduğu düşünülmektedir. Literatürdeki rakamlar arasında farklılıklar vardır. Cinsel istismarın kız çocukları için %12-17, erkek çocukları içinse; %5-8 olduğu düşünülmektedir. Her sosyoekonomik düzeyde görülebilen cinsel istismarın oldukça sık görüldüğü ailelerde genellikle; boşanmanın getirdiği travmalar, şiddet, alkol ve madde kullanımı, cinsel sorunlar, sosyal izolasyon, baskıcı ve koşulsuz söz tutma isteyen ana baba modeli ve rol çatışması gibi patolojik rahatsızlıklar bulunur.

Çocukları ihmale karşı koruyan ulusal ve uluslararası yasalar vardır. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi (20 Kasım 1989), Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (13 Aralık 2011); bunlar Türkiye’nin de imzaladığı çocukları ihmale karşı koruyan sözleşmelerdir. Ayrıca çocuklar ihmale karşı Anayasa, Türk Medeni Kanun’u, Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Korum Kanunu ile korumaya alınmıştır.

3 Temmuz 2005 tarih ve 5395 sayılı Çocukları Koruma Kanunu’nun amacı; korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Türkiye ayrıca imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeleri yerine getirmek için bir dizi tedbir almaya da devam etmektedir.

Bu bağlamda, Sektörler Arası Çocuk Kurulu, oluşturulmuş ve kurul çalışmalarına başlamıştır. Ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinatörlüğünde kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla “Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2013-2017) hazırlanmış ve Yüksek Planlama Kurulu tarafından 10 Aralık 2013’de kabul edilmiş ve Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Tüm dünyanın en önemli sorunlarından birisi olan çocuk istismarı konusunun çözülebilmesi çok yönlü ve kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Bilhassa çocuklarla yakından ilgilenen ailelerin, öğretmenlerin ve sosyal hizmet uzmanlarının bu konuda önemli bir eğitime tabi tutulmaları ve bilinçlenme düzeylerinin artırılması gerekir. Diğer yandan, adli tıp uzmanı, psikolog, çocuk gelişim uzmanı, hâkim ve savcı ile güvenlik güçlerinin bu konuda bilinçli olmaları ve hassas davranmaları lazımdır. Ayrıca, yukarıda sözü edilen ve çocuklarla sık-sık yüzyüze iletişim kuran kişilerin, çocuklarda ihmal ve istismar belirtisi gördüklerinde Türk Ceza Kanunu (m.278-280) gereğince, ilgili kurum ve makamlara ihbar yükümlülükleri vardır.

Çocukların istismarı konusuyla ilgili sorumluluğun büyük bir bölümünü üstlenmesi gereken kamu yönetimine önemli görevler düşmektedir. Zira sağlıklı bir toplum, ancak çocukların ruhsal ve bedensel yönden sağlıklı yetişmelerine bağlıdır. Kamu yönetimi, geleceğin insan kaynağını oluşturacak, ülkenin ekonomik gücüne katkı sağlayacak çocukların ihmal ve istismarının önlenmesinden birinci derecede yükümlüdür. Çocuğun ihmal ve istismarına yönelik sosyal politikalar oluşturmak, uygulamak ve bu uygulamalara dair değerlendirmeler yapmak, alınacak önlemleri tespit etmek kamu yönetiminin başlıca görevidir. Zira konuyla ilgili gerek hukuki yaptırımları uygulayacak gerekse toplumsal bilinçlenmeyi ve hassasiyeti oluşturacak, kültürel dönüşümü sağlayacak olan güç, kamu yönetimidir.

KAYNAKLAR

- Alpaslan, Ahmet Hamdi (2014); "Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar", Kocatepe Tıp Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 2, s.194-201.
- Antakyalıoğlu, Şahin (2014); "Sektörler Arası Çocuk Kurulu Toplantı Tutanağı: 10 Mart 2014/Swiss Otel /9.30", [www.sck.gov.tr/Belgeler/Ek-1%20SÇK%20 Toplantı%20Tutanağı%20.pdf](http://www.sck.gov.tr/Belgeler/Ek-1%20SÇK%20Toplantı%20Tutanağı%20.pdf) (ET: 22 Şubat 2018).
- Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote'de 25 Ekim 2007).
- Berghan, Selin (2014), Türkiye'de Çocuğa karşı Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismar, Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC), Hollanda Kraliyeti Ankara Büyükelçiliği, s.1-35.
- Beyazıt, Utku ve Aynur Bütün Ayhan (2015); "Türkiye'de Yapılmış Çocuğun Mağdur Olduğu Cinsel İstismar Olgularını Konu Alan Bilimsel Çalışmaların İncelenmesi", The Journal of Academic Social Science Studies, Number: 31, p.443-453.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (20 Kasım 1989), Unicef Yay., 2004. <http://www.unicefturk.org> (ET: 25 Ocak 2018).
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyarı Protokol (8 Eylül 2000 New York).
- Bulut, Sefa (2016); "Çocuk Cinsel İstismarı Hakkında Bir Derleme", Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, Cilt: III, Sayı:28, s.139-156.

- Dimitrova-Stull, Anna (2014); Violence towards children in the EU: Current situation. EPRS | European Parliamentary Research Service, Members' Research Service November 2014, p.1-24.
- Eğitim-Sen (2015); Çocuk İhmali ve İstismarı, Ankara,
- Erdem, Mustafa Ruhan (2013), "Lizbon Antlaşması ve Avrupa Ceza Hukuku'nun Geleceği", Journal of Yaşar University, Özel Sayı: 8, s.1019-1098
- Fırat, Sunay (2007); "İstismara ve İhmale Uğramış Çocukların Tedavi ve Rehabilitasyonu: Bir Yataklı Merkez Modeli", Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adli Tıp Anabilim Dalı, Adana, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.1-149.
- Korkmazlar Oral, Ümran- Pınar Engin ve Zeynep Büyükyazıcı (2010); Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması: Özet Rapor, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayın s.1-42; <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> (ET: 21 Eylül 2017).
- Küçük, Tefvik Sönmez; "Bir Ceza Hukuku Yaptırımı Olarak Zorunlu Kastrasyonun Anayasa Hukuku Açısından İncelenmesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIX, Sayı: 4, 2015, s.297-322.
- Küçükkaraca, Nilgün ve Hande Albayrak (2016); "Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar ve Hegemonik Erkeklik Algısı: Neden Sonuç İlişkisi Üzerine Bir Tartışma", Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1, s.85-108.
- Mamur Işıkcı, Yasemin (2017); "Yeni Kamu İşletmeciliği Perspektifinden Çocuk Koruma Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılması", Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1, s.40-64.
- Pişi, Diğdem (2013); "İstismar ve İhmale Uğrayan Çocukların Psiko-Sosyal Özellikleri", Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.1-207.
- Sanderson, Christiane (2010); Çocuğun Cinsel Eğitimi ve Tacizden Korunma Rehberi, Çev: Asiye Hekimoğlu Gül ve Filiz Şar, 1. Baskı, İstanbul; Sistem Yayıncılık.
- Şirin, Memduh Cemil (2016); Çocuğun Cinsel İstismarı-Ceza Kanunu Maddesi- Raporu, Çocuk Hukuku Bakışıyla Cinsel İstismar, Rapor No:17, İstanbul, Çocuk Vakfı Çocuk Araştırmaları Merkezi Yay.
- TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013); Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi (2013-2017). www.sck.gov.tr/Belgeler/Çocuk%20Hakları%20Strateji%20Belgesi%20ve%20Eylem%20Planı.pdf (ET: 21 Şubat 2018).
- Tıraşçı, Yaşar ve Süleyman Gören (2007); "Çocuk İstismarı ve İhmali", Dicle Tıp Dergisi, Cilt:34, Sayı: 1, s.70-74.
- Topçu, Sedat (2009); Silinmeyen İzler, 1. Baskı, Ankara, Phoenix Yay.

Uğurlu, Zeynep ve İpek Aksoy Gülsen (2014); “Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması”, Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 1, s. 1-24.

U.S. Department of Health and Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children’s Bureau. Child Maltreatment Prevention: Past, Present, and Future. 2011 Raporu. https://www.chapinhall.org/sites/default/files/publications/cm_prevention.pdf (ET: 19 Ocak 2018).

U.S. Department of Health & Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children’s Bureau. Child Maltreatment. 23.Yıllık Rapor 2012. <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2012.pdf> (19 Ocak 2018).

U.S. Department of Health & Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children’s Bureau. Child Maltreatment. 24. Yıl Raporu 2013. <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2013.pdf> (ET: 19 Ocak 2018).

U.S. Department of Health & Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children’s Bureau. Child Maltreatment. 25. Yıl Raporu 2014. <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2014.pdf> (ET: 19 Ocak 2018).

U.S. Department of Health & Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children’s Bureau. Child Maltreatment. 26.Yıllık Rapor 2015. <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2015.pdf> (20 Ocak 2018).

Yarar, Fulya ve Füsun Yarış (2011); “Birinci Basamakta Çocuk İstismar ve İhmaline Yaklaşım”, Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 4, s.178-183

Yılmaz İrmak, Türkan (2008); “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler”; Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.1-241.

2709 sayı ve 18 Ekim 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

4721 sayı ve 22 Kasım 2001 tarihli Türk Medeni Kanun’u.

5237 sayı ve 26 Eylül 2004 tarihli Türk Ceza Kanunu.

5395 sayı ve 3 Temmuz 2005 tarihli Çocukları Koruma Kanunu.

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1218043-turkiyenin-cocuga-cinsel-istismar-tablosu> (ET: 3 Ekim 2017).

<https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2013.pdf> (ET: 18 Ocak 2018): 24. Yıllık Rapor.

<https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2014.pdf> (ET: 19 Ocak 2018): 25. Yıllık Rapor.

<https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2015.pdf> (20 Ocak 2018): 26. Yıllık Rapor.

http://www.sck.gov.tr/SitePages/sck_ustp.aspx (ET: 21 Şubat 2018).

https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23a.html (ET: 21 Şubat 2018).

<https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/cocuk-haklari-sozlesmesi/> (ET: 21 Şubat 2018).

www.sck.gov.tr/Belgeler/Çocuk%20Hakları%20Strateji%20Belgesi%20ve%20Eylem%20Planı.pdf
f (ET: 21 Şubat 2018).

<http://www.gazetevatan.com/cocuga-cinsel-istismara-rekor-ceza--1144589-siyaset/>, 20 Şubat
2018. (ET: 20 Şubat 2018).